

Gjeterhundens historie

Forfatter

Sammendrag

Historien til gjeterhunden i Norge kan deles inn i to tidsperioder; før og etter første halvdel av 1950-årene. Det er bare i den siste tidsperioden det har vært jobbet bevisst og profesjonelt for å få utviklet og satt standarder for gode gjeterhunder i Norge.

Publisert

2013

Referanse

Sau og Geit nr. 3/2013

Utskriftsdato

03.12.2023 www.fag.nsg.no

Gjeterhundens historie

Border collien er den mest utbredte gjeterhundrasen i dag. Over 90% av gjeterhundene som er i bruk i Norge er av denne rasen. (Foto: Cathinka Kjelstrup)

Historien til gjeterhunden i Norge kan deles inn i to tidsperioder; før og etter første halvdel av 1950-årene. Det er bare i den siste tidsperioden det har vært jobbet bevisst og profesjonelt for å få utviklet og satt standarder for gode gjeterhunder i Norge.

Vår mest utbredte gjeterhundrase, border collie, er blitt avlet frem i de sauerike grensetraktene mellom Skottland og England. Først etter 1900 ble navnet border collie brukt – border betyr som kjent grense. Før dette ble disse hundene antagelig kalt «working collie dog» eller noe lignende.

Første offisielle NM i 1978

Det første offisielle NM i bruk av gjeterhund ble arrangert i Verdal i Nord-Trøndelag i 1978. De første åra ble arrangementet holdt bare annet

hvert år, men fra 1984 har NM i bruk av gjeterhund blitt en årlig festforestilling for gjeterhundfolket.

Buhunden - den første gjeterhunden

Før 1959 var det buhunden eller ulike krysninger av den som rådde grunnen. I 1926 ga landbruksdirektøren statskonsulent Jon Sæland rett til å la buhunden møte til bedømming på statens småfesja rundt om i landet, og det ble laget en ættebok for buhunden.

I forordet til første utgaven av «Ættebok for Norsk buhund» (1926) skrev statskonsulent Sæland blant annet at den norske buhunden i lange tider hadde vært dårlig passet på og at den nå var i ferd med å bli borte eller blandet opp med innførte, fremmede hunder av mange slag. «Buhunden held beint fram på å koma burt», skrev Sæland.

Men 20 år senere skrev Sæland i en ny utgave av ætteboka: Nå (i 1946) er buhunden kjent over hele landet og er

blitt så tallrik at den trolig er blitt den største hunderasen i Norge. «Han har fari som eld i turt gras yver landet», skrev Sæland. Etter at Norsk sau- og geitalslag ble startet i 1947, tok det ikke mange årene før det vokste fram en interesse for å fremme bruk av gjeterhund. Impulser til dette arbeidet kom blant annet fra utlandet. I 1950 ble Andres Krogedal fra Rogaland sendt på en seks måneders tur til Skottland for å studere sauegjeting. Han likte seg så godt der borte at han kom ikke tilbake før to år senere. Da han kom tilbake hadde han med seg en gjeterhund som var en krysning mellom border collie og bearded collie. Gjeterhunder av denne typen var ikke uvanlige i Skottland på denne tida.

Milepel i 1954

Et gjennombrudd var det i 1954 da gjeterhundføreren Märta Andersson ble hentet fra Sverige for å holde gjeterhundoppvisning under Landbruksparaden i Oslo. Märta

Andersson med sin border collie «Bunny» ble lagt merke til. Hovedstadsavisene ga både henne og hunden hennes rosende omtale.

Noe som fikk mye å si for gjeterhundens utvikling i Norge var hennes møte med en ung mann fra Valdres, Ola Ødegård, som da var sauegjeter i Oslo kommune. Ola Ødegård ble raskt knyttet til Norsk sau- og geitlagslag. Han ble etter hvert sendt rundt omkring i landet for å holde demonstrasjoner, og han tok også initiativ til å skaffe seg gode gjeterhunder. I 1955 fikk han sin første border collie fra Sverige, og året etter kom en til. Før dette var det trolig bare et par border collie-hunder i landet.

Etter som tida gikk, ble det mer orden på arbeidet med gjeterhund. Allt i 1955 utarbeidet generalsekretær F. Loyt-Johnsen regler for gjeterhundprøver, og i 1957 ble den første gjeterhundprøven holdt på Ekeberg i Oslo i samarbeid med Norsk Collie Klubb. Der møtte det tre hunder, to av dem tilhørte Ola Ødegård. En av hundene var tisper Kerry, den første border collien Ødegård fikk fra Sverige. Den fikk 79 poeng. Den andre collietisper, Rita, fikk 93 poeng av 100 oppnåelige.

Gjeterhundkurser startet på 60-tallet

Det første ordentlige gjeterhundkurset som Ødegård holdt, var i Fyresdal våren 1963. Om høsten gikk kursdeltagerne opp til gjeterhundprøve. Senere gikk det slag i slag med både kurs og prøver.

Fram til 1975 var Ola Ødegård nesten alene om å reise rundt som instruktør og gjeterhunddommer for Norsk sau- og geitlagslag. Dette året ble det laget et program for opplæring av instruktører i bruk av gjeterhund. I tida fra 1975 til 1985 har 89 personer fått slik opplæring i Norsk sau- og geitlags regi. Deretter har interessen for gjeterhunder vært økende.

Det kan ikke være tvil om at det er Ola Ødegård som har vært den største drivkraften bak det arbeidet Norsk sau- og geitlagslag har gjort for gjeterhunder. Glemmes skal heller ikke Andres Krogedal, som sammen med Ola Ødegård er pionerene i gjeterhunderarbeidet i Norge.

Gjeterinstinktet

Rundt om i verden er det flere hunderaser som blir brukt som gjeterhunder, og enda flere raser har vært innovent dette arbeidet, men blir ikke lenger brukt. Det er særlig to hunderaser som egner seg godt som gjeterhunder; border collie og australsk kelpie/working kelpie. Det som spesielt kjennetegner disse to hunderasene er deres evne til å ringe inn og samle de dyrene de er satt til å arbeide med. Denne egenskapen finnes naturligvis i varierende grad innen de forskjellige individene i rasene, mange nybakte gjeterhundeiere har misforstått denne verdifulle egenskapen. De har trodd det måtte være noe feil med hunden deres som alltid ville springe rundt og møte dyra slik at eieren ikke fikk jaget

SPINNVILT

rokker, spinneutstyr,
kardemaskiner, kammer m.m.
SPINNEKURS.

www.spinnvilt.no

dem fra seg. Det er nå allment kjent at nettopp dette er styrken til disse hunderasene - at de vil samle dyrene og drive flokken mot føreren.

Våre gjeterhundraser er over 100 år

Border collie er en hunderase som først ble avlet fram i grensetraktene mellom England og Skottland på slutten av 1800-tallet. Eksakt når rasen oppsto er vanskelig å si, men det er rimelig å tro at da britene startet med gjeterhundprøver i 1873, og etter at The International Sheep Dog Society ble stiftet i 1906, ble det mer fart i sakene.

Border collie er en hunderase hvor individene varierer i størrelse og farge, men oftest er de svarte med et hvitt felt ved halsen, i brystet og på bena. Pelsen er som oftest middels langhåret, men hunder med kortere hårlag er heller ikke uvanlig. En del hunder er høyere over krysset enn over manken. Hodeskallen er forholdsvis bred.

Australsk kelpie kommer som navnet tilsier fra Australia. Navnet fikk rasen etter en tisper som het Kelpie. Den stammet på farsiden fra en gruppe hunder av typen «Fox collie» som ble tatt inn i Australia i 1870. I 1873 vant «Kelpie» den første gjeterhundprøven som ble holdt i Australia, og den ble senere svært berømt. «Kelpie»'s valper ble spredt over hele landet uten annet navn enn morens; noe som etter hvert ble navnet på rasen.

De første hundene av australsk kelpie kom til Norge på begynnelsen av 1970-tallet. Den er en rektangulær tettbygget og muskuløs hund. Pelsen er kort, tett og glatt og fargen er ofte svart, rød, brun eller en blanding av disse fargene.

*Fra boka Gjætarhunden,
Landbruksforlaget, Oslo, 1986,
redigert av Helge Fagerbakke*

Vinner 1978: Kåre Syrstad, Meldal.